

Համեմատ վսեմ՝ ու գերաշխարհային աստուածային իմաստութիւն կայ Նորա՝ այս խօսքի մէջ, որ գնումէր սարսափելի շարշարանքներով լի մահի առաջը: Արդէն Նա գիտէր Իւր աչքով տեսնելու մահն, որ առաջն էր, և որ պիտի ընդունէր Իւր արիւնը թափելով, բայց և արդէն այդ սուկայի մահի զարհուրանքներին յաղթել էր Նա Իւր սրտում, արդէն Նա իրրեւ յաղթող կանգնած էր, մի լինելով Իւր Հօրն հետ, որ երկնքումն է, Նա Իւր վերայ չէ մտածում, այլ միայն իւր սրտին համար թանկագին այն մարդիկներին վերայ, որ երկրիս վերայ պէտքէ թողնէր, և կամենումէ նոցա ևս մասնակից անել նոյնպէս, իրրեւ մի ամենազնիւ ժառանգութեան, այն խաղաղութեանն, որ Ինքն պայծառացած կրումէր Իւր քրտի մէջ:

Խոնարհութեամբ ու հեղութեամբ մտնումեմ ես Նորա աշակերտների մէջ և աչքերս դէպի վեր բարձրացրած, աղաչումեմ՝ ու խնդրում Նորան ասելով. Տէր, տո՛ւր և ինձ այդ խաղաղութիւնը, Աշխարհիս մէջ ես ևս նեղութիւն ունիմ և ուրիշ տեղ օգնութիւն չեմ կարող գտնել, բայց միայն Նորանից, որ յաղթել է աշխարհիս: Նա անտրտունջ տարաւ ամենագիտարին բանը, որ մարդիս զիսին կարող էր գալ, տարաւ հնազանդութեամբ, որովհետեւ այնպէս էր Իւր Հօր կամքը. Նա ժողովրդի կողմից Իւրեան առաջարկած թագաւորական թաղը արհամարհեց փուշի սլակը ընդունելու համար, որովհետեւ այդ էր լաւը մարդկային ողորդ փրկութեան համար. Նա հրաժարվեցաւ իւր կեանքի ամենայն ուրախութիւններից, և մտածումէր միայն իւր եղբայրների փրկութեանը համար: Ի՞նչ անպատմելի մեծութիւն է տեսնվում Նորա թէ՛ մտքի և թէ՛ գործի մէջ, և ի՞նչ երկնային երջանկութեամբ պիտի լցվէր Նորա սիրտն, երբ որ Նա, հոգին աւանդելու ժամանակը, իւր բերանից հանեց այն յաղթանակի խօսքն թէ՛ «ամենայն ինչ կատարեալ է»:

Ես ևս ամենայն սիրով իմ Փրկչիս ճանապարհովն պէտքէ գնամ, պէտք է ես ևս հաւատի լաւ պատերազմն պատերազմեմ, քանի որ ողջ եմ, և ամեն իմ զլիսի եկած բաներում պէտքէ աղօթք անելով ասեմ. Տէր, ինչ որ Քո կամքդ է իմ մասին, այն լինի. միայն թէ Քո խաղաղութիւնդ տո՛ւր ինձ:

(Թարգմ.)

Գ. Ե. Ա.

ՅԻՍՈՒՍ ՆԱԶՈՎՐԵՅԻՆ ԱՆՅՆՈՒՄԷ:

Երբ Նա Երիբովին մօտենում էր, ճանապարհի վերայ նստած էր մի կոյր մուրացկան, և լսելով որ իւր մօտով անցնում էր ժողովուրդը հարցրեց. այդ ի՞նչ է: Նորան ասացին որ «Յիսուս Նազովրեցին անցնում է» (Ղուկ. Ժ. 55—45):

Կոյր էր. ահա ի՞նչ զրուծեան մէջ էր գտնվում աղքատը նորա համար յիշատակելի այն օրը, երբ Յիսուս անցնում էր նորա մօտով. այսպէս է

և հոգեկան դրութիւնը այն մարդիկներին որոնք չեն զիմած Յիսուսին նորանից տեսողութիւն ստանալու համար: Պօղոս առաքեալն ասումէ. « Եթէ և ծածկված է մեր աւետարանը, այն ևս միայն կորածների համար, անհաւատների համար, որոնց մտքերը կուրացրած է այս դարի աստուածը, որ չփայլէ նոցա մէջ Քրիստոսի փառքի բարի լոյսը, որ մեր աներեւոյթ Աստուծու պատկերն է (Բ. Կորնթ. Գ. 3—4) »:

Այսպէս է ահա և քո դրութիւնդ, ընթերցող, եթէ դու դեռ ևս չես տեսել հոգեւորապէս և դեռ չես անցել մահից դէպի կեանք: Մտածիր, ինչպէս ցաւալի էր կոյրի դրութիւնը և համեմատիր նորա հետ քո հոգեւորութիւնը: Ինչպէս նա չէ տեսնում տիեզերքի գեղեցկութիւնը և չէ կարողանում որոշել գոյների տեսակները, այնպէս և դու կոյր ես այն ամեն բանի համար, ինչ որ Աստուածային հոգուց է և չես տեսնում գեղեցկութիւն նորա սուրբ խօսքի մէջ, Կոյրը երբ մօտենումէ զարհուրելի վիհի ծայրին, չէ տեսնում նորան, — դու ուղղակի դնումս յաւիտենական տանջանքի անդունդը և չես նկատում այդ Կոյրը կարող է ասել. ես չեմ տեսնում վիհը, ուստի և չեմ հաւատում թէ նա կայ. բայց նորա չիմանալը կարող է արդեօք արգելել նորա սարսափելի անկումն: Դու կարող ես ասել. ես չեմ տեսնում յաւիտենական տանջանքի անդունդը, ուստի և չեմ հաւատում թէ կայ. բայց այս կարող է արդեօք քոնէ առ ժամ մի պակասեցնել յաւիտենական տանջանքի ժամանակը:

Սակայն, փառք Աստուծուն, դեռ ևս ուշ չէ, և դու կարող ես Աստուծու խօսքից համոզվել թէ որքան կարեւոր է քեզ համար ստանալ տեսողութիւն: Յիսուսն ասաց. « ինձ ուղարկողի կամքն այն է, որ Պրդուն ամեն տեսողը և նորան հաւատացողը յաւիտենական կեանք ունենայ, և ես նորան կյարուցանեմ վերջին դատաստանին »: (Յովհ. Է. 10):

Ոչ ինչքան թանկագին է հոգեւոր տեսողութիւնը: Տեսնել Յիսուսին, ճանաչել և հաւատալ նորան, նա ինքն ասումէ. « յաւիտենական կեանքն այն է, որ ճանաչեն քեզ միակ և ճշմարիտ Աստուծոյ և քեզանից ուղարկված Քրիստոսին (Յովհ. Ժ. 51) »:

Սակայն դառնանք մեր կոյրին. նա նստած է ճանապարհի վերայ և ժողովրդի խուռն բազմութիւն անցնումէ մօտով, — Այս ի՞նչ բան է, հարցնումէ նա լսելով որ անցնումէ ժողովուրդը, նորան ասացին որ « Յիսուս նազովրեցին անցնումէ »: Ի՞նչ բարեբաղդութիւն է որ Յիսուս անցնումէր այն տեղից, ուր նստած էր խեղճ կոյրը, — Անկասկած պատահում են դէպքեր այժմ ևս, երբ Յիսուս հոգով այցելումէ քաղաքներին, ընտանիքներին և մասնաւոր անձներին: Նա կարող է այցելել և քեզ, ընթերցող, այս րոպէիս: Զինի թէ յարուցեալ Յիսուսը միայն քո մօտովդ անցնէ: Օրինակ առ մուրացկան կոյրից, թողեց արդեօք որ Յիսուսը միայն նորա մօտով անցնէր: Ոչ, նա զգաց իւր միայնակ յուսահատ դրութիւնը և աղաղակեց. « Յիսուս, Դաւթի որդի, ողորմիր ինձ »: Զգում ես արդեօք և դու կոյրի պէս քո խղճալի և անելանելի դրութիւնը: Աղաղակեցիր արդեօք դու

երբէք. « Յիսուս » ողորմիր ինձ : Գիմեցիր արդեօք դէպի նա բոլոր սրտով այս աղօթքով : Եթէ չես դիմել, դիմիր այժմ :

Առաջն գնացողները (անտարբերները) սաստումէին կոյրին լռելու : Այսպէս յաճախ հաւատացող մարդիկ, որոնք առաջն են գնում, իրենանց սանասրտութեամբ արգելում են փրկութիւն պառոզներին : Բայց կարողացան մի թէ նոքա արգելել կոյրին : Այն, նա առաւել ևս աղաղակումէր : Գաւթի որդի, ողորմիր ինձ : Գանք Յիսուսին. շարունակումէ արդեօք նա իր ճանապարհը, անցնումէ նա արդեօք միայն մօտով, Այն : « Յիսուս կանգնելով հրամայեց բերել կոյրին իր մօտ, և երբ նա մօտեցաւ նորան, հարցրեց նորան. ի՞նչ ես կամենում ինձանից » : Այսպիսի է Յիսուսն, Աստուծու որդին : Արքան մեծ ողորմածութիւն է : Ինչ որ նա ասաց կոյրին, նոյնը ասումէ և քեզ : Նա չէ ասում. « ի՞նչ ես կամենում դու ինչ համար անել : Նա չէ պահանջում որ և է զոհ քեզանից : Նա ասումէ. ի՞նչ ես կամենում ինչ-անի » : Այդն ասաց. Տէր, ցանկանումէ որ բացվին իմ աչքերը : Իսկ դու, ընթերցող, ի՞նչ կպատասխանես Յիսուսի հարցման : Ասես արդեօք. Տէր ցանկանումէ որ աչքերս բացվին :— Յիսուս ասաց կոյրին. թող բացվին քո աչքերը, քո հաւատը քեզ փրկեց : Այդը հաւատաց և « իսկոյն բացվեցան աչքերը » : Բացվեցան արդեօք քո աչքերն ևս, ընթերցող, տեսնում ես արդեօք դու ևս մեր մեղքերի համար չարչարված Յիսուսին, արդարը մեղաւորների համար, որպէս զի տանէ մեղ Աստուծու մօտ : Տեսնումես դու արդեօք Յիսուսին, որ մեռեալներից յարութիւն առաւ և կանգնած է Աստուծու առաջ մեղ համար : Եթէ դու հաւատում ես, որ Աստուծոյ ուղարկեց նորան մեռելու խաչի վերայ, և չէ համար, և յարութիւն տուաւ նորան, և աղաղակեալ համար, ուրեմն աչքերդ բացված են և կարող ես ասել. « այսուհետեւ հաւատով արդարացածներս խաղաղութիւն կապենք Աստուծու հետ մեր Տէր Յիսուսի միջնորդութեամբ » (Հռովմ. Ե. 1.) :

Բայց ի՞նչ կանես դու այնուհետեւ : Այդը գնաց նորա ետեւից : Այս չորս խօսքի մէջ է բոլոր նորա կեանքը : Նոյնպէս կլինի արդեօք քո կեանքն ևս : Աճուցիր արդեօք դու ևս կոյրի նման Յիսուսին հետեւել որքան և թանկ արժենար այս քեզ, ոչ թէ կէտով չափ, ոչ թէ հեռուից և ոչ թէ սառնութեամբ, այլ բոլոր սրտով հետեւել և ծառայել նորան : Նա որոշած է այն ճանապարհը, որով դու պարտական ես գնալ. ճանապարհը անապատի մէջով է, բայց տանում է դէպի տուն :

Նա ասաց. « Ես գնումէմ ձեզ տեղ պատրաստելու, և երբ կերթամ և կպատրաստեմ ձեզ տեղ, նորից կգամ և ինձ հետ կառնեմ ձեզ, որ դուք ևս լինիք այնտեղ, ուր ես եմ » : (Յովհ. Ժ. 3) : Ահա նորա մեծ և անսահման սէրն առ մեզ :

Այդի աչքերը բացվելով, գնաց Յիսուսի ետեւից, փառք տալով Աստուծուն : Ահա որքան հեռուողութիւն ցոյց տուաւ կոյրն. ընդունել փրկութիւն, գնալ Յիսուսի ետեւից և փառաբանել Աստուծուն : Աւրեմն այժմ դու ևս, ընթերցող, եթէ քո աչքերդ բացվեցան, քո միակ հոգսդ քո

միակ ցանկութիւնդ Աստուծուն փառաւորել պիտի շինես: Ահա այն ճանապարհը, որով մեզքի խաւարից դէպի Աստուծու հրաշալի լոյսը պիտի գնաս: Ահա այն ճշմարիտ դուռը, որով երկնային խաղաղութեան բնակարանը պիտի մտնես: «Եւ բոլոր ժողովուրդը այս տեսնելով փառք էր տալիս Աստուծուն (Ղուկ. ԺԷ. 45):

Հնորհ տուր մեզ, Տէր, այնպէս հետեւելու Յիսուսին, որ բոլոր այս տեսնողները փառք տալին Աստուծուն՝ նորա մեզ արած մեծ ողորմութեան համար: Ա. Կ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԱՂԲԻԻՐՆԵՐ:

Գիտնական պրօֆէսոր Պ. Պապկանեանի յօդուած:

(«Արարատ» հոկտեմբեր):

Մենք կտեսնենք, որ վերեւ մեր յառաջ բերած մատենագիրների անունները գլխաւորապէս կգտնվին Խորենացու շորս Դ—Է գլուխներում այսինքն նորա ղիւցաղնական ժամանակի մասին արած ընդհանուր ղիտողութիւնների մէջ, այլեւ որ Խորենացին ծանօթ էր նոցա աշխատութիւնների հետ այնքան, որքան որ նոքա կգտնվէին Եւսիբէոսի մէջ, և թէ նոցա չէ կարելի համարել նորա պատմութեան իսկական աղբիւրները: Ուշք դարձնենք դարձեալ մի տեղի վերայ, ԻԱ գլխում պատմելով, Կտեղիոսի համաձայն, Նիսուէի անկման մասին, կաւելացնէ իւրեանից Խորենացին. «Ապա եթէ ասիցեն ուստի մեզ և զնախնեացն մերոց բազմաց այսպէս գտանել զանուանս և զգործս, ասեմ. ի հնոցն ղիւանաց Քաղղէացւոց, Ասորեստանեայց և Պարսից»: Ի հարկէ այս տեղը պէտք չէ հասկանալ բառ առ բառ, որովհետեւ Խորենացին չէ եղած ոչ մին, ոչ միւս և ոչ երրորդ երկրում *):

Բայց Ա. գրքի Ը. գլխում բացատրելով Հայաստանի բուն պատմութիւնը, Խորենացին ուշք է դարձնում ղլխաւոր և գրեթէ իւր միակ գրաւոր աղբիւրին, որից նա չէ բաժանվում մինչև Բ. գրքի Ժ. գլխիւր: Այս աղբիւրը Մար — Աբաս — Կատինայ է:

Առաջին անգամ Խորենացին կիսօսէ նորա մասին Ա. գրքի Ը. գլխում: Մեծ մասամբ Եւսիբէոսից քաղված փաստերի վերայ հիմնելով Հայերի նահապետների կապը Յարէթի սերունդի հետ, նա ձեռնամուխ կլինի

(*) Տասներորդ դարի հուշակաւոր հայկական պատմաբան Յովհաննէս Կտթողիկոսը, համառօտ հաղորդելով Հայաստանի հին պատմութիւնը, Խորենացու համաձայն, եւ հասցնելով մինչեւ Տեգրանը, կկրկնէ Խորենացու հարցը. «Եւ այդքան անուանք եւ զորոյցք թէ հարցեալ լինի յորմէ՞ գտլ գիտեմ. գիտացէ գիՔաղղէացւոց մատեանքն մեզ ընձեռեցան, որք կան ի հինուէ եւ յԵւսիայ առ Տեբերիւ դրեալ: » Ի հարկէ Յովհաննէս Կտթողիկոսը չէ տեսած ոչինչ քաղղէական մատեաններ, որոնք պահված էին Նիսուէի եւ Եւսիայի մէջ եւ գրված Տեբերի ժամանակը: